

Šormiáda

Pro mnoho lidí, našich i cizinců, ústav Na cvičišti, později na Flemingově náměstí, byl především akademik Šorm, který se od roku 1962 stal předsedou Československé akademie věd a v této funkci zůstal až do roku 1969. Já jsem akademika Šorma poprvé viděl koncem roku 1957, kdy mě k němu na pohovor poslal můj školitel docent Horák. Ten o této příležitosti řekl i absolventovi naší fakulty, Luboši Stárkovi, a tak jsme v předpokojí čekali dva. Šorm si pro oddělení steroidů vybral mě, neměl bych na to ale být nezaslouženě pyšný: Šorm věděl, že často první zaměstnání nastává adepty normy chování, které pak je těžké překonávat. Mimochodem, ten neúspěšný kandidát byl už tou dobou zaměstnancem Výzkumného ústavu endokrinologického, který později vedl jako jeho ředitel.

Já jsem přišel rovnou z univerzity, a univerzity vždy byly prostředím nejvyš demokratickým. Proto mě překvapovalo, jakou úctu k němu projevovali mí noví šéfové, vedoucí oddělení Dr. Černý a jeho zástupce Ing. Fajkoš, oba doktoři věd. Mluvili o něm a titulovali ho jako Profesora. Přicházel do každého týmu aspoň jednou týdně. Jakmile laborantky zpozorovaly, že přišel Šéf, začaly hořečně utírat prach. Sám jsem zažil, že při zkoušení jednou zpozoroval zaprášený kousek mého stolu. Stačilo, že ho jen štitivě prstem setřel a příště už jsem si dával na čistotu větší pozor.

Dr. Černý zval Šorma na oslavy oddělení při kulatých výročí, tedy při sepsání 50., 100. a 150. publikace. Přicházel rád a dokázal se přirozeně veselit. Jednou někdo na mejdan přinesl právě čerstvě módní hula-hup. Vzpomínám si, jak se jako všichni ostatní snažil udržet kruh hula-hupu v ideální poloze, ale na jeho kulatém bříšku kruh nevydržel víc než čtyři otočky. Neúspěch ho ale přesto neodradil a se smíchem to zkoušel znova a znova.

Já jsem jako začátečník byl přidělen ke končícímu aspirantu s tím, že později budu pokračovat v jeho projektu. V té době si Šorm uvědomil, že k zatím nedostupným kortikoidům může vést nejen totální syntéza, ale že mohou být připraveny i parciální syntézou z jiných 18-substituovaných látek: tedy z alkaloidů rodu Holarrhena anti-dysenterica. Tak nechal objednat suchou kůru Holarrhena, a to rovnou 900 kg! Kde se ale takové množství může vü-

bec extrahovat? Díky své pozici Šorm snadno zorganizoval můj pobyt v továrně Galeny v Komárově u Opavy, kde jsem extrakci provedl s pomocí tamního personálu. Mým úkolem bylo uhlídat obsluhu ve dvou směnách, aby zahušťování extraktu termolabilních alkaloidů neurychlovala zvýšením teploty. Separaci kyslíkatých a bezkyslíkatých alkaloidů jsem pak realizoval v poloprovozu vysočanského Výzkumného ústavu léčivých rostlin. Nakonec jsem získal asi kilogram kyslíkatých alkaloidů, z nichž kolega Lábler izoloval holarrhimin a jeho deriváty. A z petroletherové frakce jsem já po methylaci získal 3,5 kg krásně krystalického bílého konessinu. Ještě mám pár gramů schovaných. Tyto suroviny jsme pak používali delší dobu pro přípravu 18-substituovaných analog steroidních hormonů. Jeden z mých produktů jsme na biologické testy poslali firmě Smith, Kline and French. Za 2 g látky jsme získali 2000 US \$. Ústav mi pak za ně dal zvláštní odměnu – 360 Kčs! To bylo radosti!

V Šormově životě kritickou roli sehrál rok 1968. Šorm jako člen parlamentu hlasoval proti stálému umístění okupačních vojsk v republice. Takových lidí bylo jen pár a účinek byl téměř okamžitý: třebaže podle stanov akademik nemohl být své funkce doživotně zbaven, Šorma sesadili a směl pracovat už jen jako důchodce na našem ústavu. Seděl v maličké kanceláři Dr. Herouta, kde jsem ho jednou navštívil a požádal o podpis na svém novém rukopise. Vysvětlil mi, že bude lepší, když jeho jméno na mé publikaci nebude.

Poslechl jsem, ale stejně to moc nepomohlo. Nakonec jsem si vysloužil dlouhý pohovor v budově nynější Komerční banky vedle Prašné brány. Tenkrát to ovšem nebyla banka a z těch pohovorů rozhodně neodcházeli účastníci s úsměvem na rtech. Naopak.

A Šormova rodina? Šormův syn měl umělecké ambice, chtěl být sochařem. V té době ale nejdřív musel projít jiným přijímacím řízením, v němž hlavní otázkou byla role akademika Šorma. Mladý Šorm neprošel, nebyl totiž schopen pochopit, že měl svého otce označit za nepřítele státu. Opakovaně.

Rok 1968 byl příležitostí, mnozí bývali kolegové toho využili, ale do Prahy se dnes už vrací jen na návštěvu. Škoda.

Alexander Kasal,
ÚOCHB AV ČR

Užití tohoto díla se řídí mezinárodní licencí Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.cs>), která umožňuje neomezené využití, distribuci a kopírování díla pomocí jakéhokoliv média, za podmínky řádného uvedení názvu díla, autorů, zdroje a licence.